

JESUS VOR BRODER

Fire oplæg til studiekredse
af Kai Kjær-Hansen

SHALOM STUDIEHEFTE 1

Shalom studiehefte 1 indeholder fire oplæg til drøftelse af temaet *Jesus vor broder*. Det giver et indblik i, hvordan ordet broder anvendes i GT og NT. Med det som udgangspunkt kan det vurderes, om det er rigtigt at kalde Jesus for vor broder – en betegnelse, nogle kristne stejler over.

Vi møder en jøde, der betegner Jesus som broder, men ikke tror på ham som Messias. Vi stifter bekendtskab med en anden jøde, der for hundrede år siden lancerede udtrykket »Jesus vor broder«, og som troede på ham som Guds Søn. Og vi får en fornemmelse af, hvordan vor tids Jøder for Jesus præsenterer Jesus for jøder.

Studieheftet, der er skrevet af Den danske Israelsmissions konsulent, Kai Kjær-Hansen, henvender sig både til kredse, der på forhånd er optaget af Israel, og til almindelige studie- og bibelkredse.

For vor kristne tro har jødiske rødder.

SHALOM STUDIEHEFTE 1

JESUS VOR BRODER

Fire oplæg til studiekredse
af Kai Kjær-Hansen

Den danske Israelsmission, Christiansfeld 1988

Shalom studiehefte 1
JESUS VOR BRODER

© Kai Kjær-Hansen og Den danske Israelsmission 1988

Omslag: Knud Henning Hansen

Tryk: Vinderup Bogtrykkeri A/S, 7830 Vinderup

Udgivet af Den danske Israelsmission,

Nørregade 14, 6070 Christiansfeld, tlf. 04 56 22 33

ISBN 87-7386-033-6

Heftet er udarbejdet med støtte fra Otto v. Harling-Stiftung, Vesttyskland

Indhold

Indledning	4
<i>Studieoplæg 1</i>	
Er det sandt at Jesus er min broder?	5
<i>Studieoplæg 2</i>	
Ben-Chorin og hans broder Jesus	13
<i>Studieoplæg 3</i>	
Rabinowitsch og hans broder Jesus	18
<i>Studieoplæg 4</i>	
Jøder for Jesus og deres broder Jesus	27

Indledning

Shalom studiehefte 1 indeholder fire studieoplæg til brug i studiekredse. Det er lagt til rette på en sådan måde, at det forhåbentlig både kan bruges i studiekredse, der er optaget af Israel og Israelsmission, og i almindelige studie- og bibelkredse. Måske kan det også bruges i en undervisningssammenhæng.

I det *første oplæg* stilles spørgsmålet: »Er det sandt, at Jesus er min broder?« Gennemgangen af brugen af ordet broder/brødre i GT og NT gør det muligt for os at præcisere, på hvilken måde henholdsvis jøder, jødekristerne og hedningekristne kan kalde Jesus for deres broder.

I det *andet oplæg* skal vi stifte bekendtskab med en israelsk jøde, der i dag sammen med andre jøder forsøger at hente Jesus tilbage til det jødiske folk uden at anerkende ham som Messias. Hvad mener Schalom Ben-Chorin, når han kalder manden fra Nazaret for »broder Jesus«?

I det *tredje oplæg* går vi 100 år tilbage i tiden og møder en interessant jødekristen personlighed ved navn Josef Rabinowitsch. Han vakte stor opmærksomhed, da han i sin tid betegnede Jesus som »vor broder Jesus«. Vi skal se, om han kun havde dette at sige til sine jødiske brødre i Rusland, eller om dette udtryk blev suppleret med andre betegnelser om Jesus.

I det *fjerde oplæg* giver vi ordet til en ung kristen jøde fra organisationen »Jews for Jesus« i Amerika. Ruth Rosen fortæller om to brødre, der finder hinanden og giver os dermed et indblik i, hvordan vor tids kristne jøder også præsenterer Jesus som jødernes broder.

Da vores kristne tro har jødiske rødder, kan jøder og ikke mindst kristne jøder lære os en hel del om vore rødder. Som kristne bekender vi jo ikke troen på en speciel kristen Gud, men det er jødernes Gud, vi tror på, fordi han er den levende Gud. Sammen med kristne jøder bekender vi troen på ham – og gør det i *Jesu navn*.

For at få det største udbytte af heftet anbefales det, at den enkelte deltager *på forhånd* læser oplægget igennem og gør sine iagttagelser. Hvert oplæg afsluttes med nogle spørgsmål. Disse kan man tage som udgangspunkt for samtalen, med mindre man synes, at der er andre problemstillinger i oplægget, man hellere vil beskæftige sig med. Ét studieoplæg kan naturligvis deles på flere gange, hvis en studiekreds føler behov for det.

I Salmernes Bog står der: »*Hvor er det godt og herligt,
at brødre atter er sammen!*«

Sådan lyder den nye prøveoversættelse af Salme 133,1. Det udsagn gælder også, når kristne sætter sig sammen for at få et indblik i kristentroens jødiske rødder.

God arbejdslyst!

Hinej ma tov u - ma na - im shævæt ahim gam jahad
Hi - nej ma - - tov shævæt ahim gam jahad
Hi - - nej ma - - tov shævæt ahim gam jahad

**Salme 133,1
på hebraisk**

Er det sandt at Jesus er min broder?

Om brugen af »broder«/»brødre« i GT og NT. – I hvilken forstand kan man kalde Jesus for »broder«? Kan man gøre det uden at øve vold på Ny Testamentes Jesus-billede?

For kammeratlig?

Ved første øjekast stejler vi måske en smule, når Jesus betegnes som *vor broder*. Det har en for kammeratlig klang. Den Jesus, vi er kommet til tro på, er mere end »Kammerat Jesus«, som titlen lød på en bog, der blev udgivet for nogle år siden. I den er Jesus ikke præsenteret som den enestående Guds Søn, han er ikke »Herren Jesus Kristus, ved hvem alt er, og ved hvem vi er skabt«, som Paulus så stærkt formulerer det (1. Kor. 8,6).

De første Jesus-troende var jøder. De brugte mange betegnelser om den med-jøde, hvis gerninger de havde set, og hvis ord de havde hørt. De brugte betegnelser, som ved første øjekast synes at stå i kontrast til hinanden, men som ved nærmere eftersyn går op i en højere enhed. Jesus var rabbi, lærer og mester, men han var også Herren, som gjorde et guddommeligt krav på deres liv; ja, han var det guddommelige, evige Ord: »og Ordet var hos Gud, og Ordet var Gud« (Joh. 1,1). Og netop dette Ord »blev kød«, dvs. blev menneske (Joh. 1,14).

Jøder til alle tider har protesteret imod jøden Tomas' ord om Jesus efter hans op-

En anmeldelse

I Wernströms bog (2. oplag 1974) er Jesus en oprørsleder, der sammen med sine kammerater vil afskaffe romernes, præsternes og de riges magt og give al magt til folket. Når Jesus giver de fattige mad, råber de: »– Bravo rabbi! Leve revolutionen!« »– Kald mig ikke rabbi, sagde Jesus. Her skal ingen kaldes herre, for her er vi alle brødre og søstre.« Måske døde Jesus på et kors, måske klarede han sig på en eller anden måde. Hundrede år efter forstod man i »Jesus-klubber«, at Jesus måtte være død, og opdigtede så de historier, der kan læses i NT.

Bogen er skrevet for børn. Enkelte teologer har tidligere fremsat lignende tanker, uden at de bliver mere sandsynlige af den grund. Men et sådant Jesus-billede bevirker, at mange kristne stejler, når Jesus omtales som »broder«.

standelse: »Min Herre og min Gud« (Joh. 20,28). Og hedningekristne har undertiden haft svært ved at fastholde, at Jesus virkelig var et menneske, født af en ung jødisk mor.

I NT leder vi forgæves efter en *bekendelse* som fx denne: »Jeg tror, at Jesus Kristus er vor broder.« En tidlig kristen bekendelse har derimod lydt: »Jeg tror, at Jesus Kristus er Guds Søn« (Ap. G. 8,37). Selv om »broder« ikke forekommer her, kommer vi alligevel tæt på *sagen*. For ved troen på den enestående Guds Søn er vi blevet Guds sønner og Guds børn.

De første, der bekendte troen på Jesus som Messias, var jøder. I Det nye Testamente røbes, at disse jødekristerne også kendte Jesus som deres *broder*. Uden at gøre ham til en »Kammerat Jesus« så de i broderbetegnelsen en opfyldelse af et vigtigt skriftord fra Det gamle Testamente.

Inden vi går nærmere ind på dette, skal vi først se, hvordan ordet broder/brødre kan have flere betydninger i Bibelen.

Samme ord – forskellige betydninger

På de bibelske sprog – hebraisk og græsk – såvel som på dansk kan ordet *broder* (*brødre*) bruges i forskellige betydninger. Umiddelbart er ordet *broder* et »godt« ord, der skulle dække et »godt« begreb. Men lige fra den første gang, ordet forekommer i Bibelen, kiler synden sig ind imellem brødre. Det første drab i den bibelske historie er et broderdrab!

I GT bruges ordet *broder* (*brødre*) i følgende hovedbetydninger:

1. *Samme forældre*. Mest almindeligt er det, at ordet *broder* (*brødre*) betegner »biologiske« brødre, som har samme forældre. At ikke alt er idyl mellem brødre, viser de gammeltestamentlige historier om Kain og Abel (1. Mos. 4), Esau og Jakob (1. Mos. 25) og Josef og hans brødre (1. Mos. 37). I NT siges det, at Jesu blod »forkynder noget bedre end Abels« (Hebr. 12,24, jf. 1. Mos. 4,10 ff).

2. *Samme slægt*. Abraham – eller Abram,

som han først hed – havde en brodersøn, der hed Lot. Da deres hyrder kom i strid med hinanden, sagde Abram til Lot: »Der må ikke være strid mellem os to eller mellem mine og dine hyrder, vi er jo *frænder*« (1. Mos. 13,8). I den nye danske prøveoversættelse af GT gengives sidste del: »for vi er jo af samme *slægt*«. I grundteksten står der »brødre«. Biologiske brødre var de ikke, men »frænder« eller »af samme slægt«.

3. *Samme folk*. Ordet *broder* kan også bruges om en landsmand, uanset om vedkommende er mand eller kvinde, altså om en med-israelit, en af Israels folk. I 5. Mos. 15,11 står der: »Du skal villigt lukke din hånd op for din *nødlidende og fattige broder i dit land*.« Og det følgende vers begynder således: »Når en af dine *brødre*, en hebraisk mand eller kvinde...« (5. Mos. 15,12).

4. *Samme tro*. Som folk og land hører sammen i den jødiske bevidsthed, gør folk og tro det også. En broder er en med-israelit eller en med-jøde, der har del i udvælgelsen af Israel, tilhører pagtsfolket med de privilegier, lidelser og forpligtelser, som det nu indebærer. Israels folk består af brødre, der tror på Israels Gud. Derfor er det ikke altid muligt at foretage en skarp sontring mellem betydningen »samme folk« og »samme tro«, når *broder* benyttes i GT. Begreberne går op i en højere enhed, selv om GT ikke skjuler, at Israels folk ofte vendte Gud ryggen og ikke var de lydige børn af Gud, som de skulle være.

Broder/brødre bruges således også som et religiøst begreb. Israels folk, det udvalgte folk, består af brødre af samme tro. Denne opfattelse af ordet førte de første jødekristerne med sig over i den kristne kirke.

Hvem kan kalde Jesus for sin broder?

Når ordet *broder* har de nævnte betydninger, kan ikke alle med lige stor ret kalde Je-

Salmebogens »broder«

I kristne salmer og sange kaldes Jesus ikke sjældent for broder. Lina Sandell, svensk forfatter fra forrige århundrede, har med sin sang »Er det sandt at Jesus er min broder?« givet overskriften til *Studieoplæg 1*. Men broder-betegnelsen om Jesus er ikke forbeholdt vækkelseskristendommen, den findes også i andre traditioner.

I Den danske Salmebog (DDS) kalder både Kingo, Brorson og ikke mindst Grundtvig Jesus for broder. På dansk grund gør i reformationstårhundredet H. Tausen, H. Thomissøn og H. C. Sthen det samme. Danske salmedigtere henter inspiration fra latinsk salmetradition, men også fra Luther og andre udenlandske digtere.

Kigger man de danske kirkelige bevægelses sangbøger igennem og leder efter betegnelsen broder – brugt om Jesus – vil man ikke komme til at lede forgæves. Det

er vist ikke for meget at hævde, at der de fleste steder *synges* mere om vor/min broder Jesus, end der prædikes om det tema.

Holger Bennike opfører i sin »Salmeordbog« følgende steder i Den danske Salmebog, hvor broder bruges om Jesus – og et par steder af Jesus:

80,3, 84,1, 85,10, 91,6, 97, 119,5, 121,3, 137,3, 160,5, 312,4, 336,4, 409,3, 411,2, 435,6, 446,4, 515,2, 586,1, 589,5, 609,3, 658,6.

Om trosbroderen eller næsten findes ordet i 340,1, 420,9, 598,3, 601,3.

Brorson siger endog om *Gud*, at han er blevet »min broder« (DDS 90,5). Til det tema, se rammen på side 12.

Grundtvig har givet os følgende vers med inspiration fra Luther og Tausen:

»Det er den Herre Jesus Krist,
og juble må I nu for vist,
thi ét er blevet Gud og mand,
så eders broder er nu han.«

(DDS 80,3).

sus for deres broder. Lad os nærmere forsøge at præcisere sagen med nogle eksempler fra NT.

1. *Jesu biologiske brødre*. I evangelierne omtales Jesu brødre flere steder (Matt. 13,55; Mk. 6,3; Joh. 2,12; 7,3-10). De fortolkere, der mener, at Maria fortsatte med at være jomfru efter Jesu fødsel, må afvise, at *brødre* her skal forstås i betydningen: børn af samme forældre. De opfatter ordet i betydningen halvbrødre, idet disse var børn af Josef fra et tidligere ægteskab eller Jesu fætre. *Sprogligt* set kan sådanne fortolkninger, som især findes blandt katolske fortolkere, være rigtige. Mere naturligt er det dog at tage ordet i dets bogstavelige betydning, dvs. at Maria og Josef fik børn sammen, *efter* at Jesus var født.

Jesu biologiske brødre troede fra først af

ikke på ham (Joh. 7,3-10). Efter opstandelsen kom de til tro og nævnes sammen med apostlene i Ap. G. 1,14. Jakob og Judas blev prominente personer i den første menighed. Jakob kaldes »Herrens broder« (Gal. 1,19).

Når ordet opfattes i betydningen biologisk broder, er det kun Jesu fire brødre – samt hans søstre, som NT ellers ikke fortæller noget om – som har kunnet sige: Jesus er vor broder. I denne betydning kan ingen andre sige det, hverken jøder eller hedninger.

2. *Jesu familie*. De, der har været i familie med Jesus, har kunnet kalde ham broder i betydningen: af samme slægt eller familie, et forhold, vi ikke behøver at gå nærmere ind på her.

3. *Det jødiske folk.* I Jesu samtid var der mange forskellige meninger om, hvem han egentlig var. På et tidspunkt mente nogle af hans nærmeste, at han var ude af sig selv (Mk. 3,21). Nogle af de skriftkloge mente, han var besat (Mk. 3,22). Men ingen satte spørgsmålstegn ved, at han var jøde. Han var født af en jødisk mor, og dermed var han ifølge den gældende jødiske lovgivning jøde. Uanset hvilke rygter der blev sat i om-løb om hans fødsel, kunne dette ikke elimi- nere hans jødiske identitet.

Når disciplene skulle svare på Jesu spørgsmål om, hvem folk mente han var, nævner de *jødiske* personer: Johannes Dø- ber, der skulle være genopstået; eller en af de gammeltestamentlige profeter, som man mente skulle være forløber for Messias (Matt. 16,13-14).

Mattæus gør også sit til at understrege Jesu jødiske identitet. Han indleder sit evangelium på denne måde: »Jesu Kristi, Davids søns, Abrahams søns stamtavle«. Herefter følger en lang række navne på ho- vedsagelig jødiske personer. Dog var fx hverken Rabab eller Rut (Matt. 1,5) oprin- deligt jøder. At de medtages, skal måske signalere, at som Gud lod hedninger indgå i Jesu slægt, skal Jesu gerning også få be- tydning for hedninger (jf. Matt. 28,19).

Og Paulus taler i indledningen af Ro- merbrevet om Jesus som Guds »Søn, der ifølge sin kødelige herkomst er født af Da- vids slægt« (Rom. 1,3).

Når ordet *broder* opfattes som lands- mand, stammefrænde, eller person, der til- hører samme folk, kan kristne af hedensk herkomst *ikke* kalde Jesus for »vor bro- der«. Det kan derimod jøder – uanset om de tror på ham som Messias eller ej.

4. *Jesus-troende jøder og hedninger.* Det ville være forkert at hævde, at broder- betegnelsen har en prominent placering i NT's kristologi. Dog findes der spor heraf i NT, hvilket vi skal se i de næste afsnit. Guds Søn er derimod en vigtig kristologisk

Jøder i samtale ved Grædemuren i Jerusa- lem. Kun jøder kan kalde Jesus for broder, når ordet opfattes som landsmand, stam- mefrænde eller person, der tilhører samme folk.

betegnelse i NT. Jo mere samhørigheden mellem Guds Søn og Guds sønner betones, desto mere nærliggende er det i *sag* at op- fatte Jesus som Jesus-troende jøders og hedningers broder. I troen på Guds Søn får Guds sønner og børn barnekår *sammen med ham*.

Guds *sande* sønner og børn er dem, der i tro har taget imod Guds Søn og det, han har gjort for dem. Guds Søn kommer en- gang igen og »frier os fra den kommende vrede« (1. Tes. 1,10).

Når *broder* tolkes i lyset af betegnelsen Guds Søn, er det kun Jesus-troende jøder og hedninger, der får del i den frelse, som Guds Søn skænker. De er Jesu sande brø- dre, fordi de er Guds børn. Jøder, der *ikke* tror på ham, er ikke Jesu *sande* brødre.

Disse forhold skal vi kort forsøge at klar- gøre i de følgende afsnit.

Hvem siger broder til hvem i NT?

1. Jesus kalder *sine disciple* for brødre (Joh. 20,17-18). Han kalder dem også sine venner (Joh. 15,15).

2. Jesus-troende jøder kalder *andre Jesus-troende jøder* for brødre (fx Ap. G. 9,17; 21,20).

3. Jesus-troende jøder kalder *hedningekristne* for brødre (Ap. G. 15,23). Interessant er det, at Paulus kalder Titus for sin broder (2. Kor. 2,13), sin kaldsfælle (2. Kor. 8,23), men også »sit ægte barn i fælles tro« (Tit. 1,4) – altså både broder, medarbejder og barn!

I NT betegner ordet broder (brødre) oftest en *medkristen*, uanset om denne er af jødisk eller hedensk herkomst. Med andre ord: Jesus-troende jøder har fået nye *trosbrødre* i de hedningekristne. Begge parter retfærdiggøres ved tro på Jesus (Rom. 3,26-31). De Jesus-troende jøder udgør Israels »rest«, de hedningekristne er som fremmede grene indpodet på oliventræet (Rom. 11,16-24).

Paulus' brev til Romerne er skrevet til en

(overvejende) hedningekristen menighed. I de vigtige kapitler 9-11, hvor han behandler spørgsmålet om Israels frelse, henvender han sig til sine læsere med ordet »brødre« (Rom. 10,1; 11,25). Jesus-troen har givet Paulus nye brødre, sande brødre. Vigtigt er det imidlertid at iagttage, at Paulus fortsat kalder sine landsmænd for brødre (Rom. 9,3). I samme forbindelse understreger han, at Jesus »ifølge sin kødelige herkomst« er jøde (Rom. 9,5). Vi kan derfor føje nye svar til spørgsmålet: »Hvem siger broder til hvem i NT?«:

4. Jesus-troende jøder fortsætter med at kalde *jøder, der ikke tror på Jesus*, for brødre (Ap. G. 2,29; 3,17; 7,2; 13, 26.38; 22,1; 23,1.5; 28,17). De Jesus-troende jøder opfatter sig altså ikke som eks-jøder. De opfattede sig som sande jøder, der solidariserede sig med deres jødiske folk, om end folket som helhed betragtet var vantro.

5. De jøder, der ikke troede på Jesus, kalder de *Jesus-troende jøder* for brødre (Ap. G. 2,37; 13,15). Selv om troen på Jesus adskilte parterne, hævdede de jøder, der ikke troede på Jesus, ikke, at de Jesus-troende jøder var eks-jøder.

Et vigtigt skriftord på de første jødekristnes læber

I 5. Mos. 18,15 står der: »Herren din Gud vil lade en profet som mig fremstå af din midte, af dine brødre; ham skal I høre på.« Disse ord af Moses gav i nogle jødiske kredse på Jesu tid næring til forventningen om, at en profet skulle fremstå i endetiden. Disse ord forklarer også, hvorfor folk mente, at Jesus var Elias eller Jeremias eller en anden af profeterne (se Matt. 16,14).

To steder i Apostlenes Gerninger citeres de. Det er uden tvivl en gammel jødekristen tradition, vi her stifter bekendtskab med.

1. *Peters tale i Salomos søjlegang, Ap. G. 3,12-26.* Fra denne indholdsmættede tale kan følgende trækkes frem til belysning af vores tema:

- ★ Peter tiltaler folket som »israelitiske mænd« (v. 12).
- ★ »Abrahams og Isaks og Jakobs Gud, vore fædres Gud, har herliggjort sin tjener Jesus...« (v. 13).
- ★ Peter henvender sig direkte til sine tilhørere med ordene »mine brødre« (v. 17).
- ★ Gud har forud forkyndt gennem profeterne, at hans Salvende skulle lide (v. 18).
- ★ Kristus er bestemt for jer (v. 20).

Herefter citeres så verset fra 5. Mos. 18,15! »Moses sagde: 'En profet som mig vil Herren jeres Gud lade fremstå for jer, en af jeres brødre; ham skal I høre på i alt, hvad han taler til jer'« (Ap. G. 3,22).

2. *Stefanus' forsvarstale, Ap. G. 7.* Før sin død holder Stefanus en tale – en gennengang af Israels historie i mini-udgave.

★ Stefanus tiltaler ypperstepræsten og Rådet med ordene »brødre og fædre« (v. 2).

★ Josef havde (biologiske) brødre (v. 13), og Moses besøgte »sine brødre, Israels børn« (v. 23), dvs. sine landsmænd og trosfæller (jf. v. 24-27).

★ Stefanus *identificerer* sig med Israels folk, »vort folk« (v. 19), og også med fædrenes gerninger, både når »vore fædre« var ulydige (v. 39), og når de var lydige (v. 44-45).

★ Stefanus *distancerer* sig fra de jødiske ledere, som ikke har taget imod Jesus. De ligner de *ulydige* fædre i GT, »som jeres fædre, således I« (v. 51-52).

Det vigtige skriftsted fra 5. Mos. 18,15 citeres i v. 37.

Dette skriftord gav anledning til, at Jesus kunne kaldes *profet*. Det bevarede også erindringen om, at Jesus var en af jødernes brødre. *Fra* jøderne var han kommet. *Til* jøderne lød hans budskab først. Moses' ord var gået i *opfyldelse*: Jesus var den af jødernes brødre, de skulle høre på i alt, hvad han talte til dem (Ap. G. 3,22).

Jesus Guds Søn

I GT betegnes bl.a. *Israels folk* (2. Mos. 4,22 f; Hos. 11,1 sml. Matt. 2,15) og *Israels konge* (2. Sam. 7,14; Sl. 2,7) Guds søn. Når israelitterne ikke følger Gud, kan de kaldes »genstridige børn« (Es. 30,1). Gud er *Fader* for Israel (Es. 63,16). De er *udvalgt* til at være sønner, og Gud kræver *lydighed* af sine børn.

I NT fremstilles Jesus som Guds Søn. I dåben bekræftes Jesus i, at han er *udvalgt* til at være Guds Søn (Matt. 3,17). I ørkenen fristes han til at være den ulydige søn, men han forbliver *lydig* (Matt. 4,1-11), ja, lydig til døden på et kors (Fil. 2,8).

I Rom. 8,32 skriver Paulus: »Han (Gud), som ikke sparede sin egen Søn, men gav ham hen for os alle, hvor skulle han kunne andet end skænke os alt med ham?« Tidligere i samme kapitel siges det, at alle troende har modta-

get en Ånd, »der giver barnekår, og i den råber vi: 'Abba, fader!' Ånden selv vidner sammen med vor ånd, at vi er Guds børn« (Rom. 8,15-16).

Paulus fortsætter med at drage en konklusion: »Men når vi er børn, er vi også arvinger, Guds arvinger og Kristi medarvinger, så sandt vi lider med ham, så vi også kan herliggøres med ham« (Rom. 8,17).

Om *barnekåret*, som den troende opnår ved Guds Søn, taler Paulus også i Galaterbrevet. Den troende kaldes her »søn« (Gal. 4,4-7). I det ny Jerusalem skal Gud sige til den, der i tro på Jesus har sejret: »... jeg vil være hans Gud, og han skal være min søn« (Åb. 21,7).

I NT hersker der ingen tvivl om, at Jesus er den *enestående* Guds Søn. Kun denne Guds Søn kan give livet (1. Joh. 5,12). Men der hersker heller ingen tvivl om, at de, der tror på Jesus, er Guds sønner og børn. »Se, hvor stor en kærlighed Faderen har vist os, at vi må kaldes Guds børn; og vi er det« (1. Joh. 3,1).

Når Jesus er Guds Søn, og de troende er Guds sønner (børn), er det nærliggende at kalde ham »broder«. Vi – de ulydige – er blevet Guds børn på grund af denne vor broders lydighed.

Dette er i øvrigt heller ikke en fremmed tanke for Paulus. I Rom. 8,29 skriver han: »Thi dem, han (Gud) forud har kendt, dem har han også forudbestemt til at blive hans Søns billede lige, så han (Jesus) kan være den førstefødte blandt mange *brødre*.«

I troen på Guds Søn bliver vi Guds sønner og døtre og får skænket *alt* med ham – Guds Søn, der er blevet for broder.

Jesus – vor menneske-broder

Når vi som kristne undertiden afslutter et brev til en medkristen med en »broderlig hilsen«, tilkendegiver vi, at vi er i »familie« med hinanden: Gud er vor Fader, og sammen med Jesus – og på grund af ham – er vi i troen på ham blevet søskende.

Vi har set, at Jesus kaldte sine disciple for brødre (Joh. 20,17). Han sagde også: »Thi enhver, der gør min himmelske Faders vilje, han er min broder og søster og moder« (Matt.

12,50). I evangelierne kunne disciplene *følge Jesus* på en speciel måde og i bogstavelig forstand. Men når evangelierne skrives, forudsættes det, at de, der hører evangelierne, også kan *følge den korsfæstede og opstandne Jesus* i tro. Perspektivet udvides.

I troen på Jesus er alle mennesker, uanset om de har en jødisk eller en hedensk baggrund, brødre. I påskens og pinsens lys kan det siges, at det, Jesus gjorde for *sit folk*, har betydning for *alle folk*. Hvad han gjorde for sine brødre *efter kødet*, har betydning for *alle* mennesker. Gennem sin højtelskede Søn har Gud vist, at han elsker *verden* (Joh. 3,16).

Historisk set var det *jødiske* disciple, Jesus kaldte for sine brødre. Og det var en *jødisk* tilhørs-kare, som fik at vide, at de var hans brøder, søster og moder, hvis de gjorde hans himmelske Faders vilje. I lyset af påskens og pinsens begivenheder kan nu *enhver* discipel af Jesus betragte sig om en, Jesus kalder for sin brøder. I NT ophæver dette forhold *ikke*, at Jesus er den enestående Guds Søn, og at han er frelser og Herre.

Når Jesus på denne måde opfattes som brøder, forskydes perspektivet fra *jødisk* brøder til *menneske*-brøder. Han er det sande menneske. »Fuldkommen Gud, fuldkomment menneske« – lyder det i en af oldkirkens bekendelser. Dette er en teologisk korrekt videreføring, idet Jesu død for folket (dvs. det jødiske folk) allerede i NT er forstået som en forsoningsdød for alle folk. I NT siges det, at Jesus »tog tjenerskikkelse på og blev *mennesker lig*« (Fil. 2,7).

I urmenigheden var der ikke større diskussion om, at Jesu frelsesværk gjaldt alle mennesker og alle folk. Derimod var der stor uenighed om, hvorvidt »brødrene af hedensk herkomst« (Ap. G. 15,23) skulle blive jøder – og leve som jøder – når de var kommet til tro på Jesus. På apostelmødet i Jerusalem omkring år 50 blev det efter en heftig diskussion bestemt, at brødre af hedensk herkomst ikke skulle blive jøder (Ap. G. 15). Denne beslut-

ning blev taget på den selvfølgelige baggrund, at Jesus-troende jøder fortsat kunne opfatte sig som jøder. Troen på Jesus havde ikke gjort dem til eks-jøder.

Jesu *sande* brødre er dem, der bekender troen på hans navn og har ham som Herre. Evangeliet er »en Guds kraft til frelse for enhver, som tror, for jøde først og så for græker« (Rom. 1,16).

Er det sandt, at Jesus er min brøder?

Ja, det er sandt, at Jesus er brøder for *alle*, der tror på ham, hvad enten de er af jødisk eller hedensk oprindelse.

Men det ophæver ikke, at jøder – enten de nu tror på ham eller ej – på en speciel måde er i slægt med ham. Så sandt Israels Gud og Jesu Kristi Fader har haft – og stadig har – en speciel plan med Israels folk, gør vi vel i at understrege dette.

Hvis Jesus ikke levede for sit folk og sine brødre, og hvis Jesus ikke døde og opstod for sit folk og sine brødre, kan der overhovedet ikke tales om, at han levede for os og døde og opstod for os. I givet fald kan vi ikke kalde Jesus for vor brøder.

Det var nemlig hverken i Washington, Moskva, Peking eller København, at »Guds nåde blev åbenbaret til frelse for alle mennesker« (Tit. 2,11). Det var i Israel, at Israels Gud gjorde det.

Hebræerbrevets forfatter siger: »Thi det er en kendt sag, at vor Herre oprandt af Juda stamme« (Hebr. 7,14). Han siger også, at Jesus ikke skammer sig ved at kalde dem brødre (Hebr. 2,11). Og han fortsætter:

»Thi det er jo ikke engle, han (Jesus) tager sig af, det er Abrahams slægt, han tager sig af. Derfor måtte han i ét og alt blive brødre lig, for at han i sin tjeneste for Gud kunne blive en barmhjertig og trofast ypperstepræst til at so-ne folkets synder« (Hebr. 2,16-17).

Hvis Jesus ikke levede og døde og opstod for sit folk og sine brødre, kan der ikke tales om, at han levede og døde og opstod for os.

Gud – min broder?

Jøder og kristne er fælles om at kalde Gud for *fader*. Det gør vi, samtidig med at vi ved, at han er himmelens og jordens skaber, den almægtige, hærskarers Herre, den levende Gud osv. Og han er en hellig Gud.

På denne baggrund kan det måske undre, at der i GT findes spor af, at Israels Gud *også* er opfattet som israeliternes *broder*. Det kommer bl.a. til udtryk gennem nogle jødiske personnavne. Hebraiske personnavne har som regel en betydning. Nogle eksempler:

Ab-ram	Jeho-ram
Abi-ezer	Eli-ezer

Jeho-ram er et sammensat navn. Første del består af en forkortelse af det hellige navn JHWH, anden del er et verbum, der betyder høj/ophøjet. Jehoram betyder således: Herren er ophøjet.

Eli-ezer er også et sammensat navn. *El* betyder Gud, *Eli* betyder min Gud. *Ezer* betyder hjælp. Eliezer betyder således: Min Gud er en hjælp.

Ab betyder fader, *Abi* betyder min fader. *Ab-ram* kan således ikke blot betyde: min (jordiske) fader er ophøjet, men lige så godt: min (guddommelige) fader er ophøjet.

Abiezer betyder efter denne forståelse: Min (guddommelige) fader er en hjælp.

Nu findes der også i GT personnavne, hvori ordet *broder* indgår. *Ah* betyder broder, *Ahi* betyder min broder. I 1. Sam. 14,3 findes bl.a. navnet *Ahitub*. Det betyder: Min broder er god. Det *kan* referere til Gud: Min broder – Gud! – er god. Sikkert er det, at navnet *Ahija* i samme vers refererer til Gud. Det afsluttende – *ja* er en forkortelse af gudsnavnet JHWH. *Ahija* betyder: *Herren er min broder*.

Ovenfor så vi, at Eliezer betyder: min Gud er en hjælp. Abiezer betyder: min (guddommelige) fader er en hjælp. På linje hermed betyder Ahiezer (fx 4. Mos. 1,12): min (guddommelige) broder er en hjælp.

Disse og andre israelittiske personnavne viser, at Gud er en himmelsk fader – ja, broder – for den troende israelit. På linje hermed ligger det, at Gud kalder Abraham for »sin ven« (Es. 41,8; Jak. 2,23).

Samtaleoplæg 1

1. Nævn eksempler på, hvordan Jesu enestående gerning nedtones i og uden for kirkens forkyndelse i dag.
2. Klargør de forskellige betydninger af ordet broder (brødre) i GT og NT.
3. I hvilke sammenhænge tales der i dag om *broderskab*? Find eksempler!
4. Find yderligere eksempler på, at Jesus kaldes broder i kristne bevægelsers sangbøger.
5. Nævn andre *jødiske træk* fra Peters tale i Salomos søjlegang (Ap. G. 3,12-26) og Stefanus' forsvarstale (Ap. G. 7).

6. Nævn nogle afgørende forskelle mellem Jesus som Guds Søn og os som Guds sønner og børn?

7. Gennemgå de skriftsteder i Hebræerbrevet, hvor Jesu forhold til sit folk omtales med ordet *brødre*.

8. Hvorfor kan det hævdes, at hvis Jesus ikke døde for sine kødelige brødre – det jødiske folk – døde han heller ikke for os?

Tema til selvransagelse

Hvilken betydning må det få for vores liv som kristne, at Jesus både er broder og Herre.

Ben-Chorin og hans broder Jesus

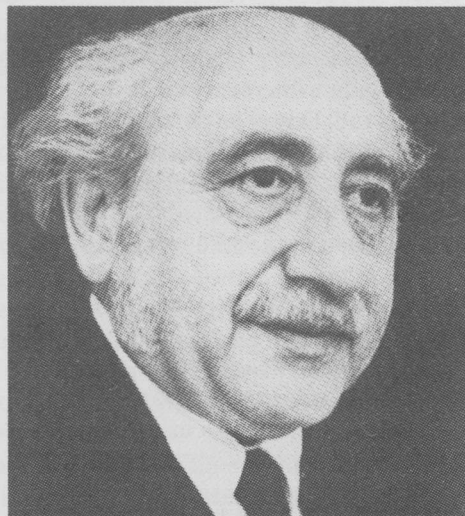
Schalom Ben-Chorin er israelsk jøde. Han tror ikke på Jesus som Messias, men betegner ham alligevel som »en evig broder« og »en jødisk broder«. På hvilke vigtige punkter adskiller Ben-Chorins »broder Jesus« sig fra den Jesus, vi som kristne tror på?

Jesus bringes tilbage

Schalom Ben-Chorin er en af de israelere, der i vor egen generation har arbejdet på at bringe Jesus hjem eller tilbage til det jødiske folk. I de sidste 150 år er der fremkommet adskillige bøger om Jesus, skrevet af jøder. Efter oprettelsen af staten Israel i 1948 har antallet af sådanne bøger været stigende. En del af disse er skrevet på nyhebraisk – ivrit – andre på europæiske sprog. De sidstnævnte henvender sig hovedsageligt til en ikke-jødisk læserkreds.

Denne Jesus-interesse blandt jøder må naturligvis hilses velkommen fra kristent hold. Og ikke mindst når man tænker på, at Jesus tidligere har været et tabuemne i mange jødiske kredse. Hans navn ville man ikke tage på sine læber, og gjorde man det alligevel, skamferede man ofte hans hebraiske navn. I stedet for at kalde ham *Jeshua* kaldes han i nogle jødiske kilder for *Jeshu*, hvilket blev udlagt på følgende måde: »Må hans navn og hans minde udslættes.«

Når Ben-Chorin – og andre – nu kalder Jesus for deres *broder*, er det på denne baggrund ikke underligt, at kristne opfatter dette som en bemærkelsesværdig nyorientering. Uden at fortone det opløftende i denne nye Jesus-

Schalom Ben-Chorin

Født i München i 1913 og hed som dreng Fritz Rosenthal. Opvokset i et assimileret jødisk hjem, hvor forældrene kun gik i synagoge ved de store jødiske fester og desuden holdt jul. Som teenager gjorde han oprør imod julefejringen, og i en periode modtog han undervisning i den ortodokse jødedom. Distancerede sig også fra denne og studerede litteraturhistorie, filosofi, kunsthistorie og religionsvidenskab ved universitetet i München i begyndelsen af 1930'erne. Arresteret flere gange af nazisterne før han i 1935 rejste til Palæstina. Fra da af kaldte han sig Schalom Ben-Chorin (Schalom = fred, Ben Chorin = fri mand). Journalist og forfatter. Fra 1940 involveret i religionssamtaler med kristne. Skrevet en del bøger, bl.a. om Jesus, Paulus og Jesu mor Mirjam (Maria). Tilslutter sig reformjødedommen. Har gjort sig til talsmand for, at kristne jøder (messianske jøder) bør anerkendes som jøder af staten Israel.

interesse bør følgende også nævnes:

1. Langtfra alle *ortodokse* jøder ser med velvilje på den nye jødiske Jesus-interesse. De er beredt til at tage kampen op, hvis det hævdes,

at jøden Jesus har noget at tilbyde dem, som de ikke allerede ejer i jødedommen.

2. Den akademiske Jesus-interesse afspejler ikke uden videre interessen for Jesus i det israelske samfund. Dog er en del sekulariserede israelere åbne for informationer om Jesus, og de offentlige skoler inddrager Jesus i historieundervisningen.

3. Det lader sig ikke gøre at tale om *det jødiske Jesus-billede*, derimod findes der *mange* forskellige billeder af Jesus. Hvad fx én jødisk forsker opfatter som genuint jødisk ved Jesus, opfatter en anden forsker som ujødisk.

4. Selv om en jødisk *indlevelse og intuition* har ydet væsentlige bidrag til forståelse af den jordiske Jesus, kan alle bidrag ikke godtages uden videre, bare fordi de påstås at være »jødiske«. Hertil kommer, at den jødiske Jesusforskning ikke kun foregår i en jødisk sfære, men den har taget ved lære af en kristen teologi, som i sin grundopfattelse ofte har været stærkt kritisk mod det Jesus-billede, som NT præsenterer.

Dette kommer også til udtryk i den bog om »Bruder Jesus«, som Ben-Chorin udgav på tysk i 1967.

Jesus er for mig...

Om sin broder Jesus skriver Ben-Chorin:

»Jesus er for mig en evig broder, ikke blot en menneskebroder, men en jødisk broder. Jeg sporer hans broderlige hånd, der griber mig, for at jeg skal følge ham. Det er ikke Messias' sårmerkede hånd og bestemt ikke en guddommelig hånd, men en menneskelig hånd, i hvis linier de dybeste lidelser er indskrevet. Det skiller mig, jøden, fra den kristne. Men det er dog samme hånd, som vi ved os berørt af. Det er en hånd, der tilhører et stort trosvidne i Israel.«

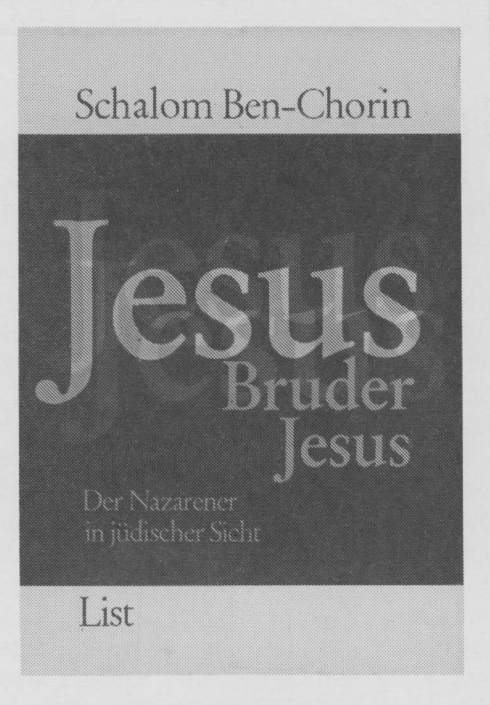
Ben-Chorin forsøger ikke at skjule, at hans forhold til sin broder Jesus er anderledes, end de kristnes forhold til deres Jesus er. Det kommer tydeligt frem i en ofte citeret sentens:

Ben Chorins påstand: »Jesu tro forener os, men troen på Jesus skiller os.«

Martin Buber

Martin Buber (1872-1965), filosof, religionshistoriker, bibeloversætter og bibelfortolker. I bogen *Zwei Glaubensweisen* skrev han disse ord, som har inspireret Ben-Chorin:

»Jeg har fra min ungdom af følt Jesus som min store broder. At kristenheden har anset ham for at være Gud og forløser og stadig gør det, har altid stået for mig som en højst alvorlig kendsgerning, og jeg har for hans og min egen skyld forsøgt at begribe det... Det er blevet mig mere og mere klart, at der tilkommer ham en stor plads i Israels troshistorie, og den kan ikke defineres ud fra de gængse kategorier.«

»Jesu tro forener os, men troen på Jesus skiller os.«

Selvfølgelig var Jesus Guds søn

Som nybagt student rejste jeg rundt i Israel »på tommelfingeren«. En dag blev jeg taget op i en jeep af et par israelske geologer, da jeg var på vej ud i ørkenen – nord for Eilat – for at se kong Salomons kobberminer. Jeg fortsatte med dem ud på deres ekspedition og fik en fantastisk oplevelse ud af det. På et tidspunkt spurgte de, hvad jeg skulle studere. Jeg fortalte, at jeg skulle tilbage til Danmark og læse teologi. De ville have at vide, hvorfor jeg ville det, og jeg svarede, at jeg troede, at Jesus var Guds Søn. Til dette kom de med den for mig dengang overraskende replik: »Selvfølgelig var Jesus Guds søn. Vi jøder tror nemlig, at alle jøder er Guds sønner.«

Med deres replik sagde de ja til, at Jesus var jøde, og at de var i slægt med ham. De gjorde det uden at anerkende ham som den enestående Guds Søn.

Jesus er ikke...

For kortheds skyld – og også fordi Ben-Chorin selv understreger, hvad Jesus *ikke* er – kan følgende noteres i et forsøg på at forstå Ben-Chorins »broder Jesus«.

- ★ Jesus er ikke født i Betlehem, men i Nazaret
- ★ Jesus er ikke født af en jomfru og er heller ikke guddommelig
- ★ Jesus var ikke i Ægypten som barn
- ★ Jesus var ikke ugift, men som andre rabbi-er gift
- ★ Jesus er ikke Messias
- ★ Jesus er ikke den eneste retfærdige, som tager en sonende lidelse på sig
- ★ Jesus er ikke opstået fra de døde

Man behøver ikke at have meget indblik i de sidste hundrede års kritiske kristne teologi for at se, at Ben-Chorin på væsentlige punkter når til samme resultat som denne.

Hvem var Jesus da?

Når Ben-Chorin positivt forklarer, hvem Jesus var, understreger han bl.a. følgende:

- ★ Jesus var en from jøde
- ★ I sin tolkning af GT kan Jesus sammenlignes med andre rabbier
- ★ Jesus var af farisæisk observans, hvilket dog ikke forhindrede ham i skarpt at kritisere andre farisæere
- ★ Jesus var i opposition til saddukæere og esenere
- ★ Jesus prædikede omvendelse til Gud og radikaliserede kærlighedsbudet
- ★ I Bjergrædikenen viser Jesus, at det ikke er nok med en korrekt overholdelse af Loven. Man skal leve efter Lovens dybeste hensigt
- ★ I Fadervor, som helt igennem er en jødisk bøn, lærer Jesus sine disciple at bede til hans Fader, ikke til ham selv
- ★ Jesus gjorde undere, som andre rabbier på hans tid også gjorde det

Selv om denne *broder Jesus* helt igennem er menneskelig, kan Ben-Chorin ikke komme uden om ham. Jesus er stadig væk et trosvidne. Det er han, selv om hans liv var et tragisk mislykket liv.

Jesu liv – et tragisk mislykket liv

Ifølge Ben-Chorin gennemgik Jesus en udvikling. Først forkyndte Jesus, at Guds rige var nær. Da dette håb ikke gik i opfyldelse, blev forkyndelsen af Guds rige inderliggjort: »...Guds rige er inden i jer« (Luk. 17,21). Til sidst valgte Jesus at give sit liv som et offer for sine disciple. Hans liv endte med et fortvivlet skrig.

Skønt Jesu liv var tragisk mislykket, forringer dette ikke hans storhed, siger Ben-Chorin. Han henviser til et jødisk ordsprog: »Gud kan blænde den vises øjne af kærlighed til Israel.« Rabbi Akiva gjorde sit livs store fejltagelse, da han i første tredjedel af det andet århundrede erklærede Bar Kochba for at være Messias. Men denne fejltagelse forringer ikke Akivas storhed.

Israel fejrede i 1988 40-året for statens oprettelse. Påskebudskabet om Jesu opstandelse er for Ben-Chorin et symbol på det genopstandne Israel.

Jesus – et symbol på Israel

Jesus gav ikke sit liv som soning for menneskers synd. Han opstod heller ikke fra graven. Alligevel lever han! Ben-Chorin mener, at opstandelsestroen først fremkom, da Paulus i en vision så Jesus ved Damaskus. »Her rører vi ved den kristne sjæls hemmelighed, som ingen, der står uden for det mysterium, har del i,« siger han.

Den forståelse, at Jesu opstandelse ikke er en historisk begivenhed, og at der alligevel kan tales om, at Jesus lever i sin kirke, minder stærkt om en kristen teologi, der er præget af afmytologisering og eksistentialisme.

Ben-Chorin skriver:

»Jesus fra Nazaret har levet, og han lever stadig i sin kirke, som bekender ham, men også i det folk, hvis martyrium han har personificeret.«

Jesus er for Ben-Chorin et symbol på hele det jødiske folk, lidelsernes folk, det folk, som op gennem tiderne er blevet hængt op på jødehadets kors. Og ikke nok med det. Til trods for at Ben-Chorin ikke tror på Jesu opstandelse, bliver påskebudskabet om hans opstandelse også gjort til et symbol på det genopstandne

Israel. Efter folkets store lidelser genopstår det i staten Israel i 1948.

Jesu tro og troen på Jesus

»Jesu tro forener os, men troen på Jesus skiller os.« Med disse ord, som allerede er citeret ovenfor, har Ben-Chorin gjort sit til at vise, at hans broder Jesus har en anden betydning for ham, end de kristnes Jesus har for dem. For ham er Jesus et stort *trosvidne*, men Jesus tror han ikke på.

Med henvisning til de forskellige betydninger af ordet *broder*, som vi var inde på i *Studieoplæg 1*, kan det nævnes, at for Ben-Chorin er Jesus broder i betydningen landsmand, medjøde og jødisk trosfælle. Han står også i et broderligt forhold til kristne, da han mener, at jøder og kristne er søskende, fordi de tror på den samme Gud.

Bedømt ud fra NT er det vanskeligt – for ikke at sige umuligt – at opfatte Jesu forhold til sin himmelske Fader ud fra et trosforhold. I NT er han fremstillet som Guds Søn, der har et enestående forhold til sin Fader, og hvis liv og gerning har en enestående betydning for hans brødre efter kødet. Dette afvises af Ben-Chorin.

Derfor er det – kristeligt bedømt – misvisende at sige: »Jesu tro forener os.«

Korrekt er det derimod at sige: »Troen på Jesu adskiller os.«

Er troen på Jesus, Guds Søn, en umistelig bestanddel af Jesu og apostlenes forkyndelse, giver den broder Jesus, som Ben-Chorin vil følge, ikke del i det *barnekår* hos Gud, som den jødiske apostel Paulus taler om (Rom. 8,15-17, jf. *Studieoplæg 1*).

Eller sagt med Axel Torms ord:

»Nedvurderer vi jødedommen for at ophøje kristendommen, som før er sket, gør vi i virkeligheden vort budskab utroværdigt. Nedvurderer vi Kristus, og det sker i dag for at møde synagogen på lige fod i broderskab, har vi mistet vort budskab. Venskab og broderskab alene skaber intet nyt. Vi må sammen ved Kristus, i hvem vi er udvalgt, stilles ind for Guds ansigt.«

Ben-Chorin og mission

Som jøde finder Ben-Chorin det betænkeligt, at jøder konverterer til kristendommen. Men han forstår, at kristne har fået ordre til at missionere. Når der nu findes kristne jøder – messianske jøder – i Israel, må disse ikke diskrimineres på grund af deres tro på Jesus, siger han. Ved flere lejligheder har han gjort sig til talsmand for, at de messianske jøder *af* staten og *i* staten Israel bør opfattes som jøder.

De messianske jøder gør på forskellig måde opmærksom på sig selv og deres sag. I Haifa satte de plakater op i februar 1988 med følgende ordlyd: »Thi hvis dette forehavende eller dette værk er af mennesker, falder det fra hinanden; men er det af Gud, kan I ikke fælde dem. Vogt jer, at det ikke skal vise sig, at I kæmper mod Gud« (Ap. G. 5,38-39).

På plakaten står ikke en direkte henvisning til Apostlenes Gerninger, men kun *Rabbi Gamaliel*.

כי העצה והפעולה הזאת
אם מאת אדם היא תופר:
ואם מאת האלהים היא לא
תוכלו להפר אותה פן
תמצאו נלחמים את
האלהים

רבן גמליאל

Samtaleoplæg 2

1. Hvilke grunde har jøder haft til at skamfere Jesu navn? Nævn nogle eksempler fra kristendommens ugerninger mod det jødiske folk som forklaring herpå.

2. Der kan i dag ikke tales om *det* jødiske Jesus-billede, idet der findes *mange* forskellige billeder af Jesus. Sådan er det også i den kristne teologi og forkyndelse. Nævn eksempler herpå.

3. Når den jødiske indlevelsesevne og intuition *modsiges* af NT, hvad skal man så rette sig efter?

4. På hvilke punkter modsiges Ben-Chorin af NT's Jesus-billede? (Se afsnittene »Jesus er ikke...« og »Hvem var Jesus da?«).

5. Klargør, hvordan Ben-Chorin omtaler Jesus som broder med et sideblik til *Studieoplæg 1*.

6. Diskuter Ben-Chorins centrale sætning: »Jesu tro forener os, men troen på Jesus skiller os.«

7. Jesu opstandelse betragtes af Ben-Chorin som et symbol på oprettelsen af staten Israel. Hvor ligger svagheden i denne tolkning?

8. Hvad betyder det, når Axel Torm siger, at vi har mistet vort budskab, hvis vi nedvurderer Kristus?

Tema til selvransagelse

Mission blandt jøder er i dag vanskeliggjort på grund af alle de ugerninger, der er gjort fra kristent hold mod det jødiske folk. Stinker vore liv som kristne på en lignende måde, så ikke-troende danskere i dag tager afstand fra Kristus, fordi de kender os troende kristne?

Rabinowitsch og hans broder Jesus

Om Josef Rabinowitsch, en russisk Jesus-troende jøde, som for 100 år siden var kendt af alle, som dengang beskæftigede sig med israelsmission.

Josef ben David Rabinowitsch (1837-1899)

1837-1882. Født 1837 i det sydvestlige Rusland, begge forældre af rabbinerslæggt. Som barn opdraget i chassidismen, som teenager påvirket af åndsstrømninger fra Vesteuropa. Fra 1860 retskonsulent, skribentvirksomhed, politisk aktiv. En velanskrevet oplysningsjøde, der kæmper for bedre politiske og sociale forhold for jøderne i Rusland. Besøger i 1882 Palæstina for at sondere terrænet for en jødisk bosættelse dér, men skuffes.

1882-1899. På Oliebjerget kommer han til tro på, at Jesus er jødernes Messias og deres broder. I Rusland udarbejder han senere dokumenter og trosartikler til brug i en selvstændig jøde-kristen menighed, som han ønsker at oprette. I 1884 får han myndighedernes tilladelse til at holde offentlige forsamlinger. I 1885 døbes han i Berlin. Prædikant for og leder af »Den nye pagts Israelitter« til sin død i 1899. Ud gav en række traktater og småskrifter. Foretog flere rejser til Vesteuropa. Begravet i Kischinew. Gravinskriftion: »En israelit, som troede på Jehova og på hans salvede, Jesus af Nazaret, jødernes konge. Josef ben David Rabinowitsch.«

Jesus-tro gør ikke en jøde til eks-jøde

Josef Rabinowitschs liv som voksen kan inddeles i to faser. *Før* 1882 var han en velanskrevet jøde, der var påvirket af vesteuropæiske åndsstrømninger, og som forsøgte at forbedre de sociale og politiske kår for de russiske jøder. *Efter* 1882 arbejdede han ihærdigt for dannelsen af en selvstændig jøde-kristen menighed i Kischinew i Bessarabien – det sydvestlige Rusland.

På Oliebjerget i Jerusalem i forsommeren 1882 kom han til tro på Jesus som Messias. Han vendte tilbage til Rusland med overbevisningen om, at Jesus var jødernes broder og løsningen på »jødespørgsmålet«. Efter sin tilbagekomst til Kischinew fik han gennem studier af GT og NT fast grund under sin tro. Fra julen 1884 fik han myndighedernes tilladelse til at holde offentlige forsamlinger for sin »menighed«, som blev kaldt »Den nye pagts Israelitter«. De russiske myndigheder gav ham dog ikke lov til at fungere som »præst«, dvs. dåb og nadver kunne Rabinowitsch ikke forvalte.

Selv blev Rabinowitsch døbt i Berlin i marts 1885. Hans dåb var meget speciel, idet han *ikke* gennem sin dåb blev medlem af et bestemt kirkesamfund. Dette skyldes en grundpositi-

Rejsen til Palæstina

I 1881-1882 gik en række *pogromer* over det sydvestlige Rusland. Mange russiske jøder udvandrede til Amerika. Andre arbejdede for en udvandring til Palæstina. I foråret 1882 blev Rabinowitsch sendt til Palæstina for at sondere terrænet for en jødisk bosættelse der. Men mødet med jødiske immigrationskomiteer i Palæstina var en skuffelse. Han følte, at disse zionister blot ønskede at fremme egne, personlige interesser.

I Jerusalem blev han nedslået over at se, at jøderne ikke engang kunne samles ved Grædemuren uden at blive udsat for muslimernes hån. På den baggrund kunne han ikke forestille sig, at jøder i fred kunne bosætte sig i Palæstina.

Om Rabinowitsch var særlig uheldig med at ramle ind i nogle exceptionelt dårlige repræsentanter for den jødiske bosættelsespolitik eller ej, behøver vi ikke her at tage stilling til. Det afgørende er, at skuffelserne før-

te ham frem til hans nye opdagelse: Jesus er jødernes konge og Messias.

Nedslået over sine oplevelser går han kort tid før sin tilbagerejse op på Oliebjerget. Her kommer han til at tænke på et ord fra Det nye Testamente, som han tidligere havde læst. Allerede som teenager havde han fået et hebraisk Ny Testamente. Det havde han medbragt på sin rejse. Og det fik han brug for på en for ham selv – og andre – uventet måde.

Senere skrev han følgende om rejsen:

»Denne rejse blev middel til min egen frelse; dér på Oliebjerget fandt jeg ham, om hvem Moses og profeterne har skrevet, Jesus Messias; jeg fandt sand hvile for min sjæl. Ved min tilbagekomst fra Jerusalem til Rusland var jeg et nyt menneske; i stedet for at rejse som en af jøderne sendt kom jeg som en til dem tilbagesendt, sendt af Jesus Messias til at vidne for store og små om ham, den korsfæstede og opstandne, vor sande Messias.«

on, som han forfægtede hele sit liv som Jesus-troende. Han kæmpede for det synspunkt, at en jøde, der kommer til tro på Jesus, *ikke* ophører med at være jøde. Selv om det var klart for alle, at han bekendte troen på Jesu gudommelighed, forblev der at stå »jøde« i hans pas.

Han ønskede at holde sabbatten og mente, at Jesus-troende jøder fortsat kunne omskære deres drenge. Ligeledes fastholdt han, at Jesus-troende jøder fortsat kunne holde den jødiske påske og andre jødiske fester. På den måde ønskede han at identificere sig med sine jødiske brødre efter kødet, selv om disse udstødte ham af synagogen og betragtede ham som en frafalden.

Gennem sin stædige kamp for sin fortsatte jødiske identitet som Jesus-troende gjorde han op med den forestilling, som havde været fremherskende tidligere, nemlig at det at blive »kristen« er det samme som at blive »hedning«. Hermed tirrede han ikke blot den jødiske, men også den hedningekristne verden. Han komplicerede også sagerne for kristne jø-

der eller i hvert fald for den del af dem, som i kristendommen så en mulighed for at slippe af med deres jødiske identitet.

Hans tro var forankret i en nytestamentlig lære om retfærdiggørelsen af tro og i en bibelsk orienteret kristologi.

Rabinowitschs blivende betydning ligger i, at han så stædigt fastholdt, at troen på Jesus ikke havde gjort ham til eks-jøde, og at hans jødiske identitet ikke var blevet druknet i dåben, samt at en kristen jøde har *frihed* til at leve på jødisk vis. Et hovedord fra hans første offentlige fremtræden var Paulus' ord: »Kristus er lovens ophør« (Rom. 10,4).

Dette vakte opsigt i datiden. Selv om en del hedningekristne mødte ham med mistro, skortede det ikke på opbakning fra datidens israelsmissioner. Opsigt vakte det også, at Rabinowitsch havde bragt vendingen »Jesus vor broder« med sig hjem fra Palæstina-rejsen.

Den jødiske identitet drukner ikke i den kristne dåb.

Nøglen til Det hellige Land

Da Rabinowitsch blev kendt for sin tro på Jesus, blev han ofte citeret for følgende sætning: »Nøglen til Det hellige land ligger i hænderne på vor broder Jesus.« Fra Konstantinopel – før Rabinowitsch kom til Palæstina – havde han skrevet om den tyrkiske regering, at den »i sin hånd holder nøglerne til Palæstinas tomme porte«. Tyrkiet havde på det tidspunkt magten over Palæstina.

Selv om Rabinowitsch blev skuffet i sine zionistiske forventninger, da han besøgte Palæstina i 1882, opgav han ikke tanken om en genoprettelse af en jødisk nation i Det hellige Land. Det land, som den tyrkiske regering nu har nøglen til at åbne, skal engang åbnes af Jesus i forbindelse med det jødiske folks modtagelse af Jesus som Messias, mente han.

I 1884 udtrykker Rabinowitsch klart sin tro på Israels nationale genrejsning. Israel som nation, den afbrudte gren, skal atter indpodes på stammen, i Jesus, således at hele Israel skal blive delagtig i den evige frelse, og Jerusalem, »vor hellige stad« skal atter blive opbygget og Davids trone blive genrejst til evig tid.

Men Rabinowitsch har mere end dette at sige om sin broder Jesus.

Ikke eks-jøder

Rabinowitsch og hans ligesindede ønskede at overholde jødiske skikke, som var nedarvede fra fædrene. Nogle hedningekristne var ængstelige for, at han ville overholde disse bud, ikke blot ud fra nationale, men også religiøse motiver.

I 1884 fik han spørgsmålet, om en kristen jøde, der *ikke* omskærer sit barn, begår en synd. Hans svar lød: »Han begår ingen synd, men han fremmedgør sig for sit jødiske folk.« Et tilsvarende svar gav han på spørgsmålet om, hvorvidt kristne jøder, der *ikke* overholder sabbatten, begår en synd.

Rabinowitschs omvendelse

Uddrag af et referat fra 1887.

Efter at have fortalt om sine skuffelser i Palæstina beretter Rabinowitsch om sine oplevelser på Oliebjerget, ikke langt fra Getsemane have.

»Pludselig trængte et ord fra Det nye Testamente, et ord, han havde læst 15 år i forvejen uden at hæfte sig ved det, som et lyn igennem hans hjerte: *'Hvis altså Sønnen får frigjort jer, skal I være virkelig frie'* (Joh. 8,36). Fra det øjeblik fik den sandhed, at Jesus er *Kongen-Messias*, som alene kan frelse Israel, magt over hans sjæl. Dybt bevæget begav han sig straks til sit logi, greb Det nye Testamente og blev under læsningen af Johannes-evangeliet slået af disse ord: *'Skilt fra mig kan I slet intet gøre'* (Joh. 15,5). På den måde skete det ved den almægtige Guds styrelse, at han blev oplyst ved evangeliets lys. *'Jeshua Ahinu'* (Jesus vor broder) var fra nu af hans løsen, hvormed han vendte tilbage til Rusland.«

Rabinowitsch om sin brug af betegnelsen »vor broder Jesus«

Rabinowitsch fik både ros og ris for udtrykket »Jesus vor broder«. Han vedkender sig udtrykket og forsvarede det, da han fx i 1885 fik et brev fra en amerikansk »stamme- og trosfælle«, som hævdede, at Rabinowitsch forringede Herrens storhed ved at kalde ham »vor broder«. Dette var ifølge brevskriveren i modstrid med Paulus' ord i 2. Kor. 5, 16: »Selv om vi også har kendt Kristus efter kødet, gør vi det dog ikke mere nu.«

I sit svar trækker Rabinowitsch bl.a. følgen- de frem:

1. Broder-betegnelsen annullerer ikke Jesu storhed. Rabinowitsch siger sit ja og amen til Herrens selvvidnesbyrd: »Jeg og Faderen, vi er ét« (Joh. 10,30). Han citerer også med bifald Joh. 5,26. Og efter at have citeret Joh. 5,7 siger han: »Messias er den, som var og er og i evighed evigt vil blive den samme i sin fornedrelse og i sin storhed, i sit kød og i sin ånd.« Han og hans Fader virker bestandigt i vor midte, dels på Menneskesønnens vis som den, der er hengivet for vore overtrædelsers skyld, dels på Guds Søns vis som den, der er opstået for vor retfærdiggørelses skyld.

2. Broder-betegnelsen findes i Det nye Testamente. Jesus skammer sig ikke ved at kalde de troende for »brødre« (Hebr. 2,11-12). Jesus blev »i ét og alt sine brødre lig« (Hebr. 2,17), den Jesus, som var uden synd (Hebr. 4,15). Nu vidner Ånden sammen med vor ånd, at vi er Guds børn og Kristi medarvinger (Rom. 8,16-17).

3. Ordet i 2. Kor. 5,16. Rabinowitsch er ikke enig med brevskriveren i dennes tolkning af 2. Kor. 5,16. Rabinowitsch hævder, at hvis vi ikke kan kalde Jesus for »broder og Menneskesøn«, kan vi heller ikke kalde en troende kristen for »menneske«, for begyndelsen af verset lyder: »Således bedømmer vi fra nu af ikke nogen efter kødet.« Og så gør han kort proces: Paulus vil i virkeligheden kun sige, at alt er blevet nyt, og at Gud iblandt os har oprejst ordet om forsoningen.

4. Hensigten med broder-betegnelsen. Rabinowitsch vender sig nu direkte til brevskriveren: »Véd De ikke, min dyrebare broder, at Deres brødre efter kødet, de blinde Talmudjøder, fortsat besudler Herrens person...?« For at de ikke i lighed med deres fædre fortsat skal skære tænder og tilstoppe deres øren for ikke at høre navnet Jesus (Ap. G. 4,18; 7,57), er det nødvendigt at bruge samme fremgangsmåde som de første troende, nemlig at minde dem om nogle »hjemlige« ord. Peter og Stefanus gjorde netop dette (Ap. G. 3,22-23; 7,37) ved at citere 5. Mos. 18,15 med udtrykket »en af jeres brødre«.

Det er således for jødernes »frelses skyld«, at et »hjemligt« skriftord fra GT med en »hjemlig« betegnelse som »broder« kan benyttes om Jesus.

5. Broder-betegnelsen indeholder også en pointe imod antisemitter. Til sidst minder Rabinowitsch i sit svar om, at »vort folks kristne fjender, antisemitter« af al kraft forsøger at udslette, hvad der i kristentroen minder om Israel. De mener, at det er tilladt at »udgyde Sems blod«. Om disse antisemitter skriver Rabinowitsch:

»De har fuldstændig glemt, at deres guddommelige frelser efter kødet var Israels broder, og at løsesummen for deres sjæle har bestået i det blod, som er rundet af Sems årer. Og dette blod råber fra korset og nedbeder for os jøder syndernes forladelse. Derfor er det nødvendigt i disse mørke tider at minde dem om, at denne Jesus er vor broder efter kødet. De skal se blodet og gå forbi Israels børns, semiternes huse og ikke trænge ind i dem for at ødelægge dem.«

Ben-Chorins og Rabinowitschs »broder Jesus«

I 1887 sagde Rabinowitsch til en besøgende: »... på Oliebjerget fandt jeg Jesus, vor *Adon ha-Gadol*«, dvs. vor store herre. Dette er et tegn på, at Rabinowitsch kunne bruge andre betegnelser om Jesus end broder-betegnelsen. I sine skrifter gør han det klart, at han på Oliebjerget kom til tro på Jesus. Efter sin tilbage-

Nogle reaktioner

Franz Delitzsch, tysk professor og stærkt engageret i israelsmission, skrev i maj 1884 om Rabinowitsch:

»Fra Palæstina vendte han tilbage med løsenet: 'Nøglen til Det hellige land ligger i hænderne på vor broder Jesus'«. Delitzsch fortsætter med at hævde, at i »de to ord *Jeshua Ahinu* (Jeshua/Jesus vor broder) ligger tyngdepunktet i Rabinowitschs trosbekendelse og »vel også« be vægelsens tiltrækningskraft. I anden sammenhæng udtrykker Delitzsch, at »Jesus vor broder« er nogle ord, Herren har skænket Rabinowitsch.

Wilhelm Faber, Delitzschs medarbejder, betragtede »vor broder Jesus« som et »genialt« udtryk.

P. Greve, en anden tysk teolog, der var engageret i israelsmission, var mindre begejstret for udtrykket. Han mener, at det har »en bismag, som den Højlovede næppe vil anerkende«.

En amerikansk »stamme- og trosfælle« skrev til Rabinowitsch i 1885 og anførte, at Rabinowitsch forringede Herrens storhed ved at kalde Jesus »vor broder«.

Jakob Wechsler, en jøde i Kischinew, der kom til Rabinowitschs gudstjenester for at samle argumenter imod ham, men som gennem den forkyndelse, han hørte, blev ført til tro, skriver i 1885:

»Hvem ville før have troet, at omkring 100 israelittiske mænd hver sabbat ville forsamles i et hus, som er bygget til ære for Jesus Messias? Hvem ville før have troet, at en jøde af sin jødiske broders mund skulle høre navnet Jesus Messias lovprist på hans læber uden at vrænge sin mund eller tilstoppe sine øren...?«

komst til Kischinew blev denne tro uddybet gennem et studium af GT og NT.

Netop troen *på* Jesus – uanset hvor meget den blev uddybet og eventuelt justeret hen langs ad vejen – adskiller Rabinowitsch og Ben-Chorin. Begge kalder de Jesus *broder*, men Rabinowitschs broder er Messias, en, man tror *på*. Rabinowitsch nøjedes ikke med – som Ben-Chorin – at sige: »Jesu tro forener os (kristne og jøder), men troen på Jesus skiller os.«

Og Rabinowitsch nøjedes da heller ikke med kun at omtale Jesus som broder, hvilket vi nu skal se.

Broder Jesus må bære verdens synd

På Oliebjerget kom Rabinowitsch til tro på Jesus som *Messias*. I sit første skriftlige opråb fra efteråret 1883, et opråb, der var formuleret som 13 teser, understreger Rabinowitsch, at en jødisk modtagelse af »vor broder Jesus« vil få positive sociale og politiske virkninger for Ruslands jøder. G. Friedmann, en jødekristen, der var tilsluttet den lutherske kirke i Kischinew, skrev et brev til Rabinowitsch, hvor han glæder sig over den vej, Rabinowitsch og andre er kommet ind på. Men Friedmann understreger, at Jesus ikke er kommet til verden for at give jøderne en politisk ligestilling med andre folk, men for at sone synden. Det er ikke nok at anerkende Jesus som Davids søn og Israels Messias, men han må bekendes som Guds Søn og Guds lam, som bærer verdens synd, skriver Friedmann.

Om Rabinowitsch i De 13 Teser fra efteråret 1883 har givet et dækkende udtryk for sin trosopfattelse eller ej, er vanskeligt at sige med sikkerhed. Sikkert er det imidlertid, at han fra 1884 får fast grund under sin tro. At han har gennemgået en udvikling efter sit trosgennembrud på Oliebjerget giver han i 1885 klart indtryk af. Herom siger han:

»Jeg har først æret Jesus som det store menneske med det medlidende hjerte, senere som den, der ville mit folks bedste, og endelig som den, der har båret mine synder.«

Ikke underligt, at jøder har haft svært ved at få øje på Jesu – deres broders – kærlighed, når kristne har myrdet løs, som det var tilfældet i Rabinowitschs by Kischinew i 1903 og 1905. – Her er myrdede jøder fra Odessa i 1905, før de begraves på den jødiske begravelsesplads.

Broder Jesus og andre betegnelser for Jesus

I 1884 udfærdiger Rabinowitsch forskellige dokumenter, hvoraf det fremgår, at Jesus er mere end en jødisk person, der kan bruges til at skaffe Ruslands jøder sociale og politiske rettigheder. Fra og med julen 1884 får han myndighedernes tilladelse til at holde offentlige forsamlinger for »Den nye pagts Israelitter«. En gennemgang af fire prædikener på hebraisk, der blev udgivet i 1885, viser dels, at broder-betegnelsen benyttes, men at den ikke er så fremtrædende, som man kunne fristes til at tro, dels at der ikke synes at være nogen nytestamentlig betegnelse for Jesus, som Rabinowitsch ikke kan bruge.

1. Broder-betegnelsen står ikke isoleret. Fire gange findes betegnelsen broder i disse prædikener. Men betegnelsen kobles sammen med andre nytestamentlige betegnelser:

- ★ »Herren, vor broder Jesu Messias' navn...«
- ★ »Vor broder, Herren Jesu Messias' navn...«
- ★ »Guds lam, Jesus Messias, vor broder efter kødet...«
- ★ »Jeres broder efter kødet, Jesus Messias...«

2. Andre betegnelser bruges også om Jesus. Uden at gå i detaljer kan følgende betegnelser fra disse prædikener anføres:

- ★ Messias
- ★ Jesus, Josefs søn fra Nazaret
- ★ Messias, Guds Søn
- ★ Guds Søn, Jesus fra Nazaret
- ★ Vor Herre Jesus Messias
- ★ Profet
- ★ Davids søn
- ★ Isajs søn
- ★ Konge
- ★ Herren
- ★ Vor Herre Jesus Messias, den velsignede
- ★ Frelser
- ★ Vor Messias Jesus fra Nazaret, Vældig-Gud og Fredsfyrste
- ★ Mennesket Guds Søn, Jesus Messias
- ★ Læreren
- ★ Den sande Messias, Menneskesøn og Guds Søn
- ★ Jesus Nazaræeren, som blev korsfæstet for vore synders skyld; for denne Jesus er ikke en Gud, der ikke kan frelse, for han er mægtig til at frelse

I en prædiken om den gode hyrde (1886) siger Rabinowitsch:

★ »Ja, Kristus er Alt. Han er Israel, Israels første- og eneste-fødte! Han er Toraen! Han er Gud!«

På denne baggrund må det betegnes som uretfærdigt, når nogle af Rabinowitschs kritikere gik til angreb på en betegnelse som »vor broder Jesus« og ikke afvejede den med andre vigtige navne for Jesus.

Karakteristisk for Rabinowitsch er det i det hele taget, at han forsøger at beskrive Jesu person og hans frelsesværk med vendinger, der er *bibelske*. Han undgik i så stort omfang som muligt at benytte sig af vendinger, der var hentet fra den hedningekristne kirkes sprogbrug.

Opsummering

Som *slagord* havde udtrykket *Jesus vor broder* effekt. Hedningekristne blev hermed mindet om, at Jesu far – og deres far – var jødernes Gud. Jøder blev mindet om, at spørgsmålet om Jesus var et jødisk spørgsmål, og at Jesus ikke blot var hedningernes Gud.

Som *slagord* havde udtrykket en forholdsvis begrænset levetid. Men *sagen* som sådan kæmpede Rabinowitsch for helt til sin død. Han forblev jøde og bekæmpede en almindelig antagelse om, at en Jesus-troende jøde skulle leve som hedning (dvs. hedningekristen), når han var kommet til tro på jøden Jesus. Han vedblev med at kalde det jødiske folk for sine brødre, selv om han også havde fået nye brødre i hedningekristne venner. Det sidste

Rabinowitsch på prædikestolen i den bedesal, der blev indviet i 1890. »Søg i Skrifterne« står der på et klædestykke, der hænger ned fra prædikestolen. På tavlen er skrevet §2 i Rabinowitschs Credo. Øverst til højre skimtes De ti Bud. På en tavle, som ikke er kommet med på fotoet, var Fadervor også skrevet på hebraisk.

skrift, han forfattede, bar titlen: »Jesus af Nazaret, jødernes konge«.

I hvert fald fra det tidspunkt, hvor han trådte frem som leder af menigheden »Den nye pagts Israelitter«, var han fuldt på det rene med, at broder-betegnelsen måtte suppleres med andre betegnelser om Jesus. Hans jødiske samtid forstod, at Rabinowitschs prædiken om deres broder Jesus ikke blot bestod i en hævde af, at de historisk set var i slægt med Jesus. Men den broder Jesus, som Rabinowitsch præsenterede dem for, gjorde krav på deres liv – uden at gøre dem til eks-jøder.

I 1890 fik Rabinowitsch opført en ny bedesal, hvor han holdt gudstjeneste. På den store sals langside, som vendte ud mod ga-

den, var der med forgyldte hebraiske og russiske bogstaver skrevet ordene fra Apostlenes Gerninger 2,36: »Så skal da hele Israels hus vide for vist, at den Jesus, som I korsfæstede, ham har Gud gjort både til Herre og Kristus.«

Hermed gentog Rabinowitsch nogle sætninger, som først var sagt af jøden Peter til nogle med-jøder om Jesus – deres jødiske broder.

Når en Jesus-troende jøde som Rabinowitsch kalder Jesus for sin broder og *samtidig* kalder ham Kristus/Messias og Herre, er der ingen grund til at hævde, at udtrykket »vor broder Jesus« forringer Herrens storhed.

Rabinowitschs Credo

§1 Jeg tror fast og bestemt, at vor Fader, som er i Himmelen, er den levende, sande og evige, som har skabt Himmelen og jorden og alle de synlige og usynlige (ting) ved sit Ord og sin hellige Ånd – han er én; alt er fra ham, alt er ved ham, og alt er til ham.

§2 Jeg tror fast og bestemt, at vor Fader, som er i Himmelen, ifølge forjættelsen til vore fædre, til vore profeter og til vor konge David, Isajs søn, har oprejst en forløser for Israel, *Jesus*, som er født af jomfru Maria i byen Betlehem i Juda, som har lidt, er korsfæstet, død og begravet for vor frelses skyld. Han opstod fra de døde og lever, og se, han sidder ved den højre hånd hos vor Fader, som er i Himmelen, og derfra skal han i sandhed komme for at dømme jorderiget, de levende og de døde, og han er kongen over Jakobs hus evindeligt, og på hans kongerige er der ingen ende.

§3 Jeg tror fast og bestemt, at efter Guds straffedoms rådsslutning og hans forudviden er vore fædre blevet slået med hjertets hårdhed, så de forsyndede sig og satte sig

op imod vor Messias, Herren Jesus, for at gøre resten af jordens folk ivrige og for at forsone alle ved deres tro på Messias, som hans apostle forkyndte, for at jorden må fyldes af HERRENS kundskab, og HERREN være konge over hele jorden.

§4 Jeg tror fast og bestemt, at alene ved troen på Jesus Messias bliver hvert menneske retfærdiggjort uden lovens gerninger. For Gud er én, og han retfærdiggør jøderne, de omskårne, af troen og de uomskårne ved troen, for der er ingen forskel mellem jøde og græker, mellem træl og fri, mellem mand og kvinde; alle er de én i Messias.

§5 Jeg tror fast og bestemt på én hellig, almindelig og apostolsk kirke.

§6 Jeg bekender én dåb til syndernes forladelse.

§7 Jeg venter de dødes opstandelse og levendegørelse og et liv i den kommende verden. Amen.

På din frelse håber jeg, Herre! Jeg håber, Herre! på din frelse. Herre! på din frelse håber jeg.

Josefs ulykke

En historie af Rabinowitsch

»Mit folks ulykke har altid ligget mig på hjerte. Jeg har også forsøgt forskellige midler til at afhjælpe den, men alt har været forgæves.

Når en læge kommer til en syg, må han først nøje udspørge den syge, før han kan ordinere et middel imod sygdommen. Han føler på pulsen, trykker her og der og spørger hele tiden: »Gør det ondt her?« »Trykker det dér?« »Har du smerter her?« Men først når lægen rører det ømme punkt, kommer der et rigtig tydeligt svar fra den syge. Smerten presser ordene ud af ham: »Tryk ikke så hårdt, det gør ondt!«

Således oplevede jeg det, da jeg beskæftigede mig med mit folks lidelser. Jeg har forgæves trykket på forskellige steder. Da jeg ikke ramte det ømme punkt, kom der næsten heller ikke nogen svar.

Sagde jeg: »Talmud og hele det rabbiniske udenomsværk er ikke, som det påstås, fra Sinaj, men det er menneskeværk fuldt af

forstand og uforstand,« så gjorde disse ord kun ringe indtryk på mit folk.

Sagde jeg: »Heller ikke Tanak (Det gamle Testamente) indeholder andet end menneskeord, ubeviste historier og utrolige mirakler,« så forblev jeg hele tiden den agtede Rabinowitsch; heller ikke det voldte mit folk smerte.

Mit folk forblev roligt, da jeg satte Moses på lige fod med vore dages tryllekunstnere; det gjorde dem ikke ondt, da jeg kaldte samme Moses for en bedrager. Ja, jeg kunne endog fornægte Gud, uden at mit folk udstødte en eneste lyd af smerte.

Men da jeg vendte tilbage fra Det hellige Land med det glade budskab: *Jesus er vor broder*, da ramte jeg det ømme punkt. Et skrig af smerte lod sig høre og genlød fra alle sider: »Tryk ikke, rør ikke herved, det gør ondt!«

– Javel, det gør ondt: Men du skal vide, mit folk, det er netop din sygdom; du mangler ikke andet end din broder Jesus. Din sygdom består netop i, at du ikke har ham. Tag imod ham, og du vil blive helbredt for alle dine lidelser.«

Samtaleoplæg 3

1. Klargør Rabinowitschs livsforløb, før han trådte frem som leder af »Den nye pagts Israelitter«.
2. Hvorfor kæmpede Rabinowitsch for bibeholdelsen af sin jødiske identitet som Jesus-troende?
3. Hvem blev tirret af Rabinowitsch, når han påstod, at en Jesus-troende jøde forbliver jøde?
4. Gennemgå de argumenter, Rabinowitsch brugte som forsvar for vendingen »Jesus var broder« (side 21).
5. Klargør forskellen mellem Ben-Chorins og Rabinowitschs syn på Jesus som »broder«.

6. Broder-betegnelsen blev suppleret med andre betegnelser for Jesus (side 23-24). Find steder i GT og NT, hvor disse betegnelser forekommer.

7. Hvad siger Ap. G. 2,36 (se side 25) om vor forpligtelse til at drive mission blandt jøder?

8. Sammenlign Rabinowitschs Credo med Den apostoliske Trosbekendelse og find specielle jødiske træk i Credo'et.

Tema til selvransagelse

Brug »Josefs ulykke« til at tale om, hvordan vore medmennesker reagerer, når vi rører deres ømme punkt. Nævn eksempler på egne ømme punkter, som vi helst ikke vil have, Bibelen skal røre ved.

Jøder for Jesus og deres broder Jesus

Af Ruth Rosen

Jøder holder af at fortælle historier, når en åndelig sandhed skal illustreres. Jesus gjorde det også med sine lignelser. - Ruth Rosen, en ung amerikansk Jesus-troende jøde, fortæller her historien om, hvorledes to brødre finder hinanden. Jesus er for jøder. Og derfor kan jøder være for Jesus.

To brødre

De var brødre. De lignede hinanden. Men de var ikke tvillinger.

Den ene var i enhver henseende fremragende. Man havde indtryk af, at hans hjerne kunne klare næsten et hvilket som helst problem. Men ikke blot det, han var også kunstnerisk begavet. Hvad enten det drejede sig om digtning, maling, fotografi, musik eller dans, viste han altid, at han forstod, hvad der var virkelig smukt - og han var i stand til at frembringe det. Venlighed og medfølelse var to af hans egenskaber, og med en stor kreds af venner var han aldrig ensom. Han var den ældste af de to.

Den yngste bror var - ja, ganske almindelig. Nu er det jo ingen tragedie at være ganske almindelig, med mindre man lige netop har en ældre bror, som er en så strålende begavelse, at hans lys synes at sætte én i skyggen. Den yngre bror var skam kvik nok og

Ruth Rosen har efter afsluttet universitetsuddannelse arbejdet i den amerikanske organisation *Jews for Jesus* (Jøder for Jesus). Hun har skrevet mange af de traktater, som denne organisation uddeler til amerikanske jøder.

Artiklen, som gengives her, danner afslutningskapitlet i bogen *Jesus for Jews* (Jesus for Jøder), som Ruth Rosen har redigeret. I bogen, der udkom i 1987, fortæller en række jøder om, hvordan de er kommet til tro på Jesus som Messias.

Artiklen er oversat til dansk af Birger Petterson. Artiklens underoverskrifter samt teksten i rammerne hører ikke med til den oprindelige artikel.

Ruth Rosen er datter af stifteren og lederen af organisationen *Jøder for Jesus*, Moishe Rosen.

kunne løse de fleste af de samme problemer. Det tog ham blot lidt længere tid. Og-

så han kunne skrive digte, tage billeder, male, synge og danse. Han var faktisk ganske talentfuld på visse områder, og selv om han måske ikke udmærkede sig, klarede han sig dog rimelig godt ... indtil han sammenlignede sig med sin bror. Så var det som om hans digte, hans billeder, hans musik, alt hvad han gjorde, blegnede ved siden af hans strålende bror.

Den yngre brors vanskeligheder

Det var svært for den yngre bror at bo i samme by som sin bror, så han flyttede fra byen. Den ældre bror høstede med tiden ros og anerkendelse også langt uden for deres hjemby. Til sidst var der ingen steder, hvor den yngre bror kunne være uden hele tiden af blive sammenlignet med sin bror, for broderen var kendt overalt. Den yngre bror tog navneforandring, anlagde skæg for at dække ansigtet og prøvede på at glemme, hvor han kom fra. Det lykkedes ham næsten at glemme sin sande identitet efter forældrenes død, for nu følte han ikke længere nogen forpligtelse til at besøge sin gamle hjemby.

Så blev han alvorlig syg. Ved hospitalsindlæggelsen stillede en sygeplejerske ham det formelle - og dystre - spørgsmål: »I tilfælde af ... hvem er så nærmeste slægtning eller pårørende?« Den yngre bror havde aldrig giftet sig, havde ingen børn. Hans nærmeste »slægtning« var hans ældre bror, som nu var en højt anset og berømt statsmand. Han tøvede lidt, inden han fortalte navnet på sin bror. Hun kunne ikke tro det. Han tog en dyb indånding og sagde, at det passede. Han forklarede, at han havde taget et andet navn for flere år siden. Da hun hørte hans virkelige navn og omhyggeligt granskede hans ansigt, overbeviste ligheden mellem dem hende om, at han talte sandt.

De to brødre mødes

Den syge blev indlagt, og hans tilstand for-

værredes. Lægerne mente, at nogen burde underrettes, for selv om manden kom sig, ville han ikke kunne klare sig selv. De telegraferede til den berømte bror, som straks, da han hørte de alvorlige nyheder, aflyste vigtige statsanliggender for at komme til sin yngre brors sygeleje. Da han ankom, var den yngre bror i stand til at tale og smile, ja næsten græde over ting, som han ikke havde snakket om eller endog tænkt på i lang tid: deres hjemby, deres forældre, de mennesker som de begge kendte. Og den yngre bror indså, at han i alle disse år havde prøvet på at undgå netop den person, som kunne have været hans bedste ven - en som virkelig satte ham højt.

Han kunne snart udskrives fra hospitalet. Et ambulancefly skulle tage sig af hjemtransporten, og han ville få den bedst mulige pleje. Det ville hans bror sørge for; han ville også skære ned på sine mange aktiviteter. Ganske vist forsødede denne opmærksomhed livet for den yngre bror, men det var en bitter sødme. Nu vidste han, at han i alle disse år - som barn, som ung mand, som voksen - havde berøvet sig selv alt det, som kunne have været hans største glæde - at være bror til et stort menneske og selv at skinne ved hans strålende lys.

Jesus - den ældre bror

Jeshua er den ældre bror. Jesus er vor slægtning, vor Løser, som vil gøre fordring på os som sin familie.

Og dog fremkalder blot nævnelsen af hans navn modvilje hos nogle. Hvor end vi jøder vender os, bliver vi mindet om ham, hvad enten det er Treenighedspladsen eller personnavne som Hans Christian Andersen. De fleste jøder ville foretrække at blive ønsket »god ferie«, men alligevel ryger der et »glædelig jul« ud af munden på folk. Alt sammen konstante påmindelser om den ældre bror, som vi gerne ville slippe for.

Måske er det svært at opfatte Jeshua som den anden bror, når Abraham anses for

vor tros far. Abraham levede trods alt 1800 år, før barnet blev født i Betlehem. Og dog var det Jesus selv, der ved en lejlighed sagde til nogle omkringstående: »Før Abraham blev til, *er jeg*.« Dermed fastslog han ikke blot, at han var til før Abraham, men ved at sige det, hentydede han til Guds navn (2. Mos. 3,14), og sagde i virkeligheden, at han altid havde været til. Da profeten Mika forudsagde Messias' fødsel omkring 700 år, før begivenheden fandt sted, sagde han, at Messias skulle fødes i Betlehem, og »hans udspring er fra fordum, fra evigheds dage« (Mika. 5,1). Denne ældre bror har ikke blot altid været til; han er til i kraft af sig selv, og han har skabt alt det, som er til.

Jesus - blot hedningernes Gud?

Nogle insisterer på, at »Jesus er hedningernes Gud« og at »Jesus er ikke for jøderne«. Der er kun et fåtal i vort jødiske folk, der lader til at forstå, at selve navnet »Kristus« rører ved et centralt punkt i den jødiske tro. Da Maimonides opstillede De tretten Trosartikler, sagde han: »Jeg tror fast og bestemt på Messias' komme, og måtte han end tøve, så vil jeg alligevel hver eneste dag håbe på, at han skal komme.« »Kristus« kommer af det græske ord »Cristos«, som er en oversættelse af et hebraisk ord, som betyder »salvet«. Det er taget direkte fra ordet »Mashiach«.

Kristne teologer erkender, at hvis kristendommen er noget som helst andet end jødisk, så er den ikke sandt kristen. Nogle benægter, at ordene »Kristus« og »kristen« er af jødisk oprindelse. Det svarer til, at en israeler ville benægte, at en amerikansk jøde er jøde, fordi han bor i et »fremmed« land. Den kendsgerning, at hedningerne (ikke-jøderne) tror på Jesus Kristus, kan ikke række bagud i tiden og ændre den kendsgerning, at han er jødisk og at han er for jøder.

Det var ikke hedningerne - de der tilbad Zeus eller andre hedenske guddomme - som ventede på en Messias, der skulle være profet, præst og konge, Guds sande salvede. Nej, lige fra begyndelsen af var det det jødiske folk, som håbede på en Kristus, en »salvet«. Det var de jødiske profeter, som forkyndte troen på den jødiske Messias.

Jesus og Jeshua

I artiklen bruges to navneformer for »Jesus«: dels den på engelsk og dansk almindelige, nemlig Jesus, dels Jeshua, som var Jesu hebraiske navn. På hebraisk betyder Jeshua: den, ved hvem Herren frelser (se Matt. 1,21).

Navnet Jeshua var på Jesu tid et almindeligt drengenavn. Navnet er fundet på gravinscriptioner fra bl.a. det første århundrede efter Kristus. Det findes også i breve, som Bar Kochba skrev til en af sine hærførere, som deltog i den jødiske opstand mod romerne i 132-135 e. Kr.

Når Jesus-troende jøder bruger Jeshua i dag - selv når de taler engelsk - vil de understrege to forhold. For de første, at Jesus var jøde og havde et jødisk navn. For det andet, at den Jesus, som hedningekristne tidligere har præsenteret for jøder, ofte har været meget ujdisk.

I en traktat, som uddelles af *Jøder for Jesus*, siges der bl.a.: »Jeshua - det er hans jødiske navn. Hans mor, Mirjam, kaldte ham sådan. Du har hørt, at han kaldes Jesus og hans mor kaldes Maria. Det gør ham ikke noget, at du kalder ham JESUS, men på den måde glemmer folk hans jødiskhed.«

Jeshua var et almindeligt drengenavn på Jesu tid. Til venstre ses navnet, som det ser ud på tryk i dag. Til højre en næsten 2000-årig inskription af navnet Jeshua.

I hebraisk tænkning betyder »salvet« udvælgelse eller udpegning og indvielse af en person til at udføre et bestemt hverv. Der er absolut ingen parallel til dette i nogen af de ikke-jødiske religioner, med mindre disse har lånt det fra jødedommen.

Åbenbaring og udvikling

Man kan så hævde, at vor tids kristendom blot er noget afledt i forhold til den oprindelige jødiske åbenbaring, og at kristendommen har fjernet sig så drastisk fra sine jødiske rødder, at den ikke længere er sand over for sin oprindelse. Men så må man også indrømme, at jødedommen har fjernet sig endnu mere fra den oprindelige åbenbaring. I virkeligheden har den moderne jødedom ikke blot ændret sig i forhold til den bibelske jødedom; den har også ændret sig i forhold til jødedommen for 100 år siden! Dette kan man konstatere ved at læse en hvilken som helst bønnebog (siddur). De gennemgående temaer i siddur'en er synd og frelse, forløsning og åbenbaring, Guds suverænitæt og menneskets pligt til at adlyde. For 100 år siden var bønnebogen fyldt med lovprisninger af Skaberen og Opretholderen. I dag ignorerer mange rabbinere deres oldeforældres tro og fremsætter i stedet for mere »acceptable« tanker, som dog ikke fremføres som deres egen mening, men som hvad »jødedommen lærer«. For mange jøder i dag er Gud et fjernt begreb, og det dennesidige menneske er det eneste af virkelig betydning.

Jesus - en blond mand eller en skægget dame?

Hvis ændringerne i jødedommen gør det vanskeligt at erkende Jeshuas jødiskhed, så har kunstneriske afbildninger af ham ikke gjort det nemmere; for skildringerne af den blåøjede, blonde unge mand i hvilestilling forstærker yderligere den opfattelse, at Jesus kom af hedningerne og var for hedningerne. Faktisk kunne man ud fra de meget feminine træk, som man har udstyret ham med, få den opfattelse, at der var tale om en skægget dame. De fleste kvinder, som jeg kender, ville ganske vist protestere imod at blive skildret med den ekstreme passivitet, som han er portrætteret med. Den jødiske Messias var en handlingens mand, en hærfører, en konge, en leder; en dommer som Josua; en folkefører som Moses; en maskulin digter som kong David. Han var også blid, følsom, vis, medfølelse og kærlig. Messias er så meget mere, end nogen kunstner nogensinde har været i stand til at skildre eller nogen pro-

fet været i stand til at beskrive. Kun Jesus levede op til den rolle.

Jesu lære var jødisk

Jesu lære var jødisk, og den måde, han underviste på, var jødisk. Når han sagde, at han var Messias, talte han lige til de menneskers hjerte, som troede, at der ville komme en Messias. Som Messias var han profet og præst og konge. Som profeterne før ham talte Jeshua ikke gennem de etablerede religiøse kanaler. Som præst var det offer, han bragte, uden for den etablerede helligdom. Som konge samlede han sig borgere - ikke blot fra Israel, men fra det, som man sædvanligvis kaldte »folkene«.

For jøderne var Jesus »outsideren«. Men han var også »outsideren« for hedningerne. Han talte kærligt til det jødiske folk. Vel var noget af det, han sagde, hård tale, men det var ikke nær så hård tale som den, man havde hørt af nogle af de gamle profeter. Jeshua fordømte synden, men han fordømte aldrig synderen. Han indbød disse syndere til at komme til ham, til at komme til Gud. Han gav dem håb og mod, som samfundet havde udstødt. Uden forbehold skænkede han dem tilgivelse, som indså deres behov for den; men han talte strengt til dem, som hyllede sig i selvretfærdighedens og skinhellighedens kåbe, og som søgte at tilsløre sandheden, for at den ikke skulle komme for dagen.

Jesus var jøde

Jesus var jøde. Omgivelserne betragtede ham som jøde, og han var så sandelig for det jødiske folk. Før sammenfatningen af den lære, som var nødvendig, da forsoningen var udført, udsendte Jesus sine jødiske disciple, idet han befalede dem kun at gå »til de fortabte får af Israels hus« (Matt. 10,6). Og da en kananæisk kvinde kom til ham og bad ham om at helbrede hende, påpegede han, at han var jøde og at han var kommet for jødernes skyld. Og dog forcerede hendes tro denne barriere: hun rørte ved ham ... og hun modtog den helbredelse, som hun ønskede (Matt. 15,21-28). Ifølge Guds plan er Messias det, som profeten lovede: et lys for hedningerne. Vor Messias, den jødiske profet, skal være alle folkeslags Messias.

Jøder må være interessante

Det anslås, at der i dag findes mellem 30.000 og 50.000 kristne jøder. Omkring 3.000 af dem er bosat i Israel.

I Amerika er en del Jesus-troende jøder tilsluttet organisationen *Jews for Jesus*. En gruppe Jesus-troende jøder blev kendt under dette navn i 1970, og har bl.a. i de senere år gjort sig bemærket gennem store annonce-kampagner i amerikanske dagblade i december måned.

Blikfanget for en af annoncerne i 1987 var: *Jøder må være interessante - ellers havde Gud ikke skrevet så meget om dem i Bibelen*. Og teksten fortsætter: »Den jødiske fortid er alt andet end kedelig. Den er en beretning om kamp, overlevelse og overraskelse. Den jødiske nutid er ikke mindre interessant. Ikke mindst beretningerne om jøder, som har lært Jesus at kende.«

Ved at indsende en dollar til dækning af forsendelsesudgifter tilbydes læserne bogen *Jesus for Jews* - netop den bog, fra hvilken Ruth Rosens artikel i dette studiehefte er hentet.

I den amerikanske bevægelses nyhedsbrev

Jews must be interesting

or God wouldn't
have written so
much about
them in the
Bible.

The Jewish past is
anything but dull....
It's an account of
struggle, survival
and surprise.

The Jewish present
is no less interesting.
Especially those stories
of Jews coming to know

Jesus.

Their stories are in the book, *Jesus for Jews*.
You can buy the hardcover edition at your local
religious bookstore for \$17.95. But if you fill out
the coupon, a special edition paperback
can be yours for just \$1 (postpaid).

Jesus for Jews book offer is limited to one per household.
Please enclose the special address requested. Postage - \$1.00

Name _____
Address _____
City _____ State _____ Zip _____

Mail to: Jesus for Jews book
601 Haight St. • San Francisco, CA 94102-5095

oplyses det, at alle betroede pengemidler bruges til at sprede evangeliet blandt jøder og hedninger. Kun Jesus kan give os mennesker, hvad vi virkelig har behov for. »Og det er, hvad hele denne mediekampagne drejer sig om: at få folk til at beskæftige sig med Jeshua« - den jødiske måde at sige Jesus på.

Jesus - vor ældre bror

Lige meget hvor ihærdigt vi måtte forsøge at glemme vor »ældre bror«, er vi ikke desto mindre kød af hans kød og ben af hans ben, og vi kan ikke fornægte ham uden at fremmedgøre os for vor egen identitet. Jesus underviste om netop det, som også optager jøder i dag, især det man nu kalder »zionismen« eller genoprettelsen af Israel - Guds rige. Han lærte mennesker at vise forsonlighed i deres daglige omgang med hinanden. Han lærte mennesker, hvordan de skulle forholde sig til de forfølgelser og trængsler, de måtte møde. Mens vi famlende søger efter ledelse og svar - ja, efter sandheden, så står han tålmodigt og venter på os.

Der er nogen, der kører rundt med et klistermærke i bagruden, hvor der står: »Hvis du ikke kan finde Gud, hvem er det så, der er blevet væk?« På en måde kom Jeshua, Jesus, for at kalde jøderne hjem til Abrahams, Isaks og Jakobs Gud. Jesus var *for* jøder. Han vedkendte sig sin jødiskhed. Han holdt den jødiske religion i ære. Han elskede det jødiske folk og græd over Jerusalem, da han forudså ødelæggelsen af den hellige by. Og når han var vred, var det, fordi det jødiske tempel var blevet vanhelliget og den jødiske Gud var blevet spottet. Hans nidkærhed gjaldt jødiske anliggender, men frem for noget, at det jødiske folk skulle kende og elske Israels Gud.

Jesus var og er for jøder

Jesus *var* ikke blot for jøderne, men eftersom han stadig eksisterer, så *er* han også for jøderne i dag (såvel som han *er for* alle mennesker). Det ville være et paradoks, hvis vi vendte ryggen til ham, som er historiens absolut mest fremtrædende jøde. Det er underligt, hvordan det er gået til, at det, som han viste som kærlighed, er blevet udlagt som had. Og det, der skulle være evig sandhed, er i nogle menneskers tanke blevet en historisk løgn. Det, Jeshua demonstrerede, var essensen af jødiskhed, og dog anser man det for at være typisk ikke-jødisk. Vi jøder har mistet det, der er det allermest jødiske: vor egen Messias, Jesus. Han er den ældre bror, som søger os, som ønsker at berige vort liv, som beder os om at blive forsonet med ham. Jesus er for jøder, og derfor er vi jøder for ham.

»Jesus er Messias«. Med dette påtrykt på deres T-shirts deltager messianske jøder i Jerusalem-marchen under Løvhyttefesten.

Samtaleoplæg 4

1. Find frem til hovedpointen i Ruth Rosens »lignelse«, og sammenlign den med Jesu lignelse om de to brødre – også kaldet Den fortabte Søn – i Luk. 15,11-32.
2. Hvorfor kalder Ruth Rosen Jesus for *Jeshua*?
3. Hvorfor minder H. C. Andersen jøder i USA om Kristus? Nævn andre personnavne, der bruges i dag, og som har en bibelsk oprindelse.
4. Hvilke forhold nævner Ruth Rosen som udtryk for Jesu guddommelighed?
5. Hvilke personer i GT kaldes for »salvet«? Jf. udredningen af ordene Messias og Kristus på side 29.

6. Giv eksempler på, at Jesu er blevet fremstillet meget ujødisk af kunstnere.

7. Hvordan var Jesus »outsideren« for både jøder og hedninger?

8. Jesus drev primært mission blandt Israel. Nævn eksempler fra NT på *undtagelser* fra denne regel.

Tema til selvransagelse

Ruth Rosen nævner et slogan: »Hvis du ikke kan finde Gud, hvem er det så, der er blevet væk?« Drøft dette slogan. Hvad har det at sige vore medmennesker og os, der lever i et sekulariseret samfund?